

Region Gotland genom

Advokat Karin Hernvall

Parter: Naturskyddsföreningen Gotlands län m.fl. ./.. Nordkalk Aktiebolag

Målet gäller: tillstånd till befintlig och utökad täktverksamhet på fastigheten Lärbro Stora Vikers 1:94 i Gotlands kommun Avrinningsområde: 118/117 Koordinater (SWEREF 99 TM): N: 6414009 E: 727092

Yttrande i målet

Ni ska lämna ett yttrande över aktbilaga 41. Aktbilaga 42 bifogas för kännedom.

Yttrandet ska vara skriftligt och ska ha kommit in till Mark- och miljööverdomstolen **senast den 20 augusti 2025**.

När ni skickar in yttrandet

Uppge namn, målnummer M 1104-25 och det telefonnummer som ni kan nås på. Lämna också e-postadress, så att vi framöver kan skicka handlingar i målet via e-post.

Skicka gärna in handlingarna till domstolen per e-post eller e-tjänst, helst i PDF-format. De behöver då inte lämnas på annat sätt. På www.domstol.se/skickadigitalt finns information om hur ni kan lämna in handlingar digitalt.

Observera att fullmakter ska vara i original och därför inte ska skickas med e-post.

Mer information

Allmän information finns på Mark- och miljööverdomstolens webbplats. Kontakta oss vid frågor.

Mikael Edlund
Telefon 08-561 675 50

Bifogade handlingar: aktbilaga 41-42

SVEA HOVRÄTT
060303INKOM: 2025-06-26
MÅLNR: M 1104-25
AKTBIL: 41

Till

Svea hovrätt
Mark- och miljööverdomstolen

Stockholm den 26 juni 2025

Yttrande

Mål nr M 1104-25, angående ansökan om tillstånd enligt miljöbalken till fortsatt och utökad täktverksamhet inom fastigheten Lärbro Stora Vikers 1:94 i Gotlands kommun

Mark- och miljööverdomstolen har förelagt Nordkalk AB (nedan *Nordkalk* eller *bolaget*) att senast den 16 juni 2025 yttra sig över inkomna överklaganden (aktbil. 37). Nordkalk har tagit del av överklaganden från Naturskyddsföreningen Gotland (nedan *Naturskyddsföreningen*, aktbil. 1), Länsstyrelsen i Gotlands län (nedan *länsstyrelsen*, aktbil. 2, 12-15), Urbergsggruppen (aktbil. 3), Region Gotland (nedan *regionen*, aktbil. 4, 10-11), Naturvårdsverket (aktbil. 5, 16-21). Bolaget får med anledning härav anföra följande.

1 Inställning

Nordkalk yrkar att överklagandena ska avslås och att mark- och miljödomstolens dom ska fastställas.

För det fall att Mark- och miljööverdomstolen skulle anse att verksamheten förutsätter dispens enligt 16 § artskyddsförordningen vidhåller bolaget att sådan dispens kan beviljas.

För det fall att Mark- och miljööverdomstolen skulle anse att verksamheten förutsätter tillstånd enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken vidhåller bolaget att sådant tillstånd kan beviljas.

För det fall att Mark- och miljööverdomstolen skulle anse att det krävs, yrkar bolaget att verksamheten förklaras tillåtlig enligt 4 kap. 11 § vattenförvaltningsförordningen.

2 Tidsbegränsning

Naturvårdsverket anför att tillståndstiden bör begränsas till i första hand tio år och i andra hand 20 år.

Nordkalk motsätter sig att tillståndet ska tidsbegränsas ytterligare.

Som Nordkalk har redovisat utförligt i bland annat avsnitt 1.2-1.4 i tillståndsansökan och i avsnitt 1.1 i bolagets yttrande till mark- och miljödomstolen daterat den 4 september 2024 kan man inte på ett enkelt sätt särskilja behovet av de olika kalkstenskvaliteterna. Även om den s.k. stålkaliteten är värdefullast och av störst betydelse för verksamhetens bedrivande, behövs även de andra kvaliteterna för att möjliggöra den blandning av olika kvaliteter som optimerar resursförbrukningen med hänsyn till just de kvaliteter som Nordkalks kunder efterfrågar. Beroende på användningsområde ska kalken ha olika egenskaper och dessa egenskaper kan Nordkalk skapa genom att rätt kvaliteter blandas enligt bolagets ”recept”. På det här viset är det möjligt att ta till vara kalksten av lägre kvalitet och därmed även undvika ett överutnyttjande av kalksten av hög kvalitet. Vidare har Nordkalk tidigare beskrivit att efterfrågan på de olika kalkprodukterna varierar och att det därför är svårt att uppskatta behovet av de olika stenkvaliteterna. Det stämmer som Naturvårdsverket anför att efterfrågan av s.k. stålkalitet är störst och att efterfrågan av s.k. märkekalitet, för närvarande, är relativt låg. Relativt nyligen var dock efterfrågan på just märkekaliten hög. Av dessa skäl bör inte tillståndstiden begränsas mer än nödvändigt. Naturvårdsverket har inte heller motiverat varför tiden ska begränsas så mycket som verket gör gällande.

Såvitt avser vattenverksamheten motsätter sig inte Nordkalk att tillståndstiden begränsas till samma tid som för täktverksamheten, men som bolaget utförligt redovisade vid bland annat huvudförhandlingen i mark- och miljödomstolen kommer det att omöjliggöra fortsatt avledning av vatten under efterbehandlingsskedet. Det medför visserligen en snabbare uppfyllnad av tåkten, vilket innebär att jämnviktsläget med naturlig avledning snabbare uppnås, men det får också som följd att Klinthagenbäcken torrläggas under denna period. Eftersom länsstyrelsen har framhållit betydelsen av att det finns tillräckligt med vatten för bland annat öringens behov har bolaget utformat efterbehandlingsplanen så att avledning av vatten ska kunna fortgå under hela efterbehandlingstiden, men om det bedöms vara viktigare att tidsbegränsa vattenverksamheten motsätter sig inte bolaget detta.

3 Buller

Naturskyddsföreningen anför att bullervillkoret bör kompletteras så att nivåerna sänks med 5 dB om ljudet innehåller ofta återkommande impulser, i enlighet med Naturvårdsverkets vägledning om industri- och annat verksamhetsbuller.

Som Nordkalk har anført i avsnitt 13.3 i bolagets yttrande till mark- och miljödomstolen daterat den 22 april 2024 bedöms verksamheten enligt genomförd bullerutredning, underbilaga B12 till MKB:n, inte medföra några impulsljud. Någon sådan särskild reglering i villkoret behövs därför inte.

4 Nollalternativet

Naturskyddsföreningen anför att beskrivningen av nollalternativet på ett felaktigt sätt redovisar verksamhetens kumulativa påverkan.

Nordkalk vidhåller vad som har anförts avseende beskrivningen av nollalternativet i avsnitt 3.5 i bolagets yttrande till mark- och miljödomstolen daterat den 22 april 2024 samt i avsnitt 1.3 i bolagets yttrande till mark- och miljödomstolen daterat den 4 september 2024. Som föreningen framhåller delar även SGU bolagets uppfattning.

5 Påverkan på enskilda brunnar

Regionen anför att det bör föreskrivas ett villkor med innebörden att Nordkalk ska vidta åtgärder om det skulle uppkomma akut vattenbrist i enskild bergborrad brunn inom eller utanför det redovisade påverkansområdet.

Nordkalk vidhåller att det inte är motiverat att föreskriva det av regionen föreslagna villkoret (se mer härom i avsnitt 13.1 i bolagets yttrande till mark- och miljödomstolen daterat den 22 april 2024 samt i avsnitt 1.3 i bolagets yttrande till mark- och miljödomstolen daterat den 4 september 2024). Under alla omständigheter kan det inte vara rimligt att ett sådant krav kan omfatta brunnar utanför influensområdet eftersom det teoretiskt sett skulle kunna omfatta samtliga brunnar på Gotland. Att villkorsförslaget undantar fall där det uppenbart saknas ett samband kan inte vara en tillräcklig begränsning av ett sådant ansvar eftersom ett sådant undantag kommer att tolkas mycket restriktivt.

6 Utsläpp av vatten

Länsstyrelsen anför att mark- och miljödomstolen på s. 34 i domen på ett felaktigt sätt har beskrivit den planerade vattenhanteringen.

Det stämmer att utsläpp av vatten från verksamheten har reviderats sedan ansökan gavs in och att något vatten inte kommer att avledas till Storugnsdiket, vilket felaktigt anges i domen. Detta är dock uppenbart ett misstag utan någon som helst betydelse för den tillståndsgivna verksamheten. Nordkalk har tydligt angett hur verksamheten ska bedrivas och kan för tydlighets skull bekräfta att allt vatten från verksamheten kommer att avledas via Klinthagenbäcken. Verksamhetens utformning omfattas av det allmänna villkoret.

7 Miljökvalitetsnormer för grundvatten

Länsstyrelsen anser att det uppskattade uttaget inte kan ses som försumbart, och att den sökta verksamheten riskerar att bryta mot försämringsförbudet avseende grundvattenförekomstens kvantitativa status.

Nordkalk vidhåller att det ökade inläckaget till tåkten och den därmed ökade bortledningen av grundvatten inte riskerar att medföra en försämring av den kvantitativa statusen hos vattenförekomsten Norra Gotland – Kappelshamn (SE41632-167611) i strid med 5 kap. 4 § miljöbalken, i enlighet med vad som anförts i bl.a. avsnitt 4.4 i bolagets yttrande till mark- och miljödomstolen daterat den 4 september 2024 samt därtill hörande bilaga 3. Länsstyrelsens synpunkter tar inte hänsyn till att det redovisade påverkansområdet är en teoretisk worst-case-modell där effekten på såväl påverkan på vattenbalansen som påverkan i områdets utkanter i verkligheten blir avsevärt mindre. I följande underavsnitt 7.1-7.4 förtydligas därför hur bolaget kommit fram till bedömningen att någon otillåten eller oacceptabel påverkan på grundvattenförekomsten inte uppkommer.

7.1 Den konceptuella modellen och bedömt påverkansområde

Utgångspunkten för den hydrogeologiska bedömningen är ett omfattande underlag bestående av hydrauliska tester, långtidsobservationer av grundvattennivåer samt både analytiska och numeriska modellberäkningar. Observationerna visar att kalkstensberget rymmer separata grundvattenmagasin (ytliga och djupa) som har begränsad hydraulisk förbindelse med varandra (se avsnitt 5, bilaga B6 till ansökan samt avsnitt 3 i bilaga 11 till bolagets yttrande till mark- och miljödomstolen den 22 april 2024). De övre magasinen utgörs av öppna karstsprickor med stor magasin-skoefficient och de övre magasinens vattenvolym är flera gånger större än de djupare magasinens. Den stora vattenvolymen gör att även vid uttag sjunker nivån knappt märkbart. I det djupare berget dominerar horisontella sprickplan med låg magasin-skoefficient, vilket gör att små volymer uttag kan ge upphov till relativt stora trycksänkningar. Detta är också anledningen till att det redovisade påverkansområdet är relativt stort. I det fall magasin-skoefficienten ökar i det djupa magasinet, t.ex. genom kontakt med större sprickor, kommer detta att innebära att påverkansområdet minskar. Relevant påverkan av trycknivåer stannar dock helt inom det djupa systemet. Tryckmätningar visar generellt högre nivåer i de ytliga magasinen än i de djupa, och på grund av de hängande magasinen innebär detta att en trycksänkning i de djupa magasinen inte kan påverka de ytliga, då vattnet rör sig från de ytliga magasinen till de djupa.

För att bedöma påverkansområdet har två kompletterande beräkningsmetoder använts. Den *analytiska modellen* enligt Marinelli & Niccoli (2000) behandlar varje brytområde separat och antar ett oändligt, homogent berg med fullt genomsläpplig botten och sidor. I den *numeriska modellen* MODFLOW samverkar däremot samtliga brytområden och modellen räknar på en stationär situation med låga grundvattenbildningsförhållanden. Den numeriska modellen är framförallt konservativ med hänsyn till avsänkningens utbredning och den analytiska modellen är framförallt konservativ med hänsyn till inläckagets storlek. Den slutliga bedömningen innebär en konservativ summering av de båda beräkningsmodellerna, med beräkningsfall som inte kan inträffa samtidigt. Att kalkstenen behandlas som homogen, att sprickornas horisontella utbredning är oändlig, och att lokala heterogeniteter saknas innebär en överskattning av påverkansområdet (se avsnitt 6, bilaga B6 till ansökan, samt avsnitt 2, bilaga 3 till bolagets bemötande den 4 september 2024).

Utredningarna som har genomförts utgår till stor del från den konceptuella bild av området som en gång togs fram av SGU och som därefter har bekräftats genom de omfattande utredningar som Nordkalk har genomfört under åren. Det är samma typ av utredningar som har genomförts i samband med tidigare tillståndsprövningar och som då har ansetts vara tillräckliga för att beskriva de hydrogeologiska förutsättningarna och vilken påverkan som den planerade verksamheten bedöms medföra. SGU, som expertmyndighet för grundvatten, delar också bolagets bedömningar avseende den trycksänkning som kommer att ske i det djupare och det ytligare grundvattenmagasinet. Myndigheten medverkade på huvudförhandlingen i mark- och miljödomstolen och bekräftade att den konceptuella modell som ligger tillgrund för bolagets bedömningar är relevant och tillräcklig.

De fältobservationer som sedermera gjorts bekräftar beräkningsresultatens tendens att överskatta. Uppmätta inflöden ligger t.ex. konsekvent lägre än modellernas worst-case-värden, och nivåförändringar i de ytliga magasinen har trots årtal av drift förblivit inom sin naturliga variation. Den beräknade påverkan utgör således en medvetet överdriven övre gräns. I verkligheten kommer påverkan och påverkansområdet att vara mindre.

7.2 God kvantitativ status

Grundvattenförekomsten Norra Gotland – Kappelshamn har idag god kvantitativ status och det ökade uttaget riskerar inte att ändra detta och kommer inte heller att äventyra möjligheterna att upprätthålla god status framöver. För att en försämring eller ett äventyr i strid med 5 kap. 4 § miljöbalken ska föreligga måste det också finnas en risk för att statusen faktiskt kommer att försämrats eller att verksamheten äventyrar möjligheterna för vattenförekomsten att bibehålla god status.

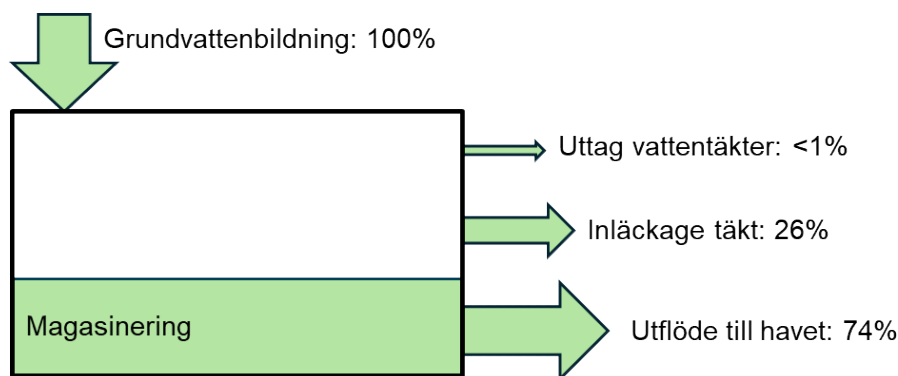
Enligt 5 § i SGU:s föreskrift 2023:1 ska fyra kvalitetsfaktorer uppfyllas för att god kvantitativ status ska anses föreligga hos en grundvattenförekomst; grundvattennivån ska vara sådan att den

1. inte påverkas till följd av att det *långsiktiga uttaget överskrider den tillgängliga grundvattenresursen*,
2. inte kan leda till att en *miljökvalitetsnorm i en grundvattenansluten ytvattenförekomst inte kan uppnås* eller till betydande sänkning av statusen i sådana ytvattenförekomster,
3. inte kan leda till *betydande skada på skyddsvärda grundvattenberoende terrestra ekosystem*, och
4. inte ens inom ett begränsat område ger upphov till *förändringar i strömningsriktningen som kan leda till inträngning av saltvatten* eller annan förorening.

7.3 Bedömd påverkan

7.3.1 Kvalitetsfaktor 1 - vattenbalansen

Det planerade uttaget som (i teorin) kan uppgå till 26 procent av den genomsnittliga årliga grundvattenbildningen i delområdet innebär inte att den tillgängliga vattenresursen långsiktigt över-skrids. Det vatten som pumpas bort är en del av det naturliga genomströmningsflödet som annars skulle ha lämnat akviferen som grundutströmningsvatten mot ytvatten eller hav. Själva grundvattenbildningsprocessen påverkas inte negativt; infiltrationen fortsätter oförminskat över tillrinningsområdet men vattnet kommer att avledas tidigare i flödeskedjan. Grundvattenmagasinets naturliga omsättning kvarstår och magasinet dräneras inte, utan etablerar en ny jämviktsnivå i direkt anslutning till tåkten. se figur 1 nedan.

Figur 1. Schematisk figur över vattenbalans delområde (modelldomän) av grundvattenförekomsten, 48 km², för utökad tåkt.

Statusen hos den första kvalitetsfaktorn *vattenbalans* kommer således inte att försämrats, uttaget innebär inte heller någon risk för att faktorn ska kunna upprätthålla god status framgent.

7.3.2 Kvalitetsfaktor 2 – påverkan på ytvattenförekomst

Det finns inte någon grundvattenansluten ytvattenförekomst som riskerar att påverkas av den utökade bortledningen. Någon risk för förändring av statusen hos den andra kvalitetsfaktorn föreligger därmed inte.

7.3.3 Kvalitetsfaktor 3 - grundvattenberoende terrestra ekosystem

I VISS finns tre terrestra ekosystem som är beroende av den aktuella grundvattenförekomsten och som i mer eller mindre utsträckning överlappar med det beräknade influensområdet för grundvattenpåverkan i djupt berg; Hoburgsmyr, Mölnersmyr och Vitärtskällan.

Inget av områdena ligger inom influensområdet för påverkansområdet i ytligt berg, se bilaga E.3 till bolagets ansökan. Hoburgsmyr överlappas helt av påverkansområdet i djupt berg. Nordkalk har under många års tid utrett verksamhetens påverkan på myren och de hydrogeologiska

förutsättningar som råder. Det står klart att myrens existens är oberoende av det djupa grundvattenmagasinet i berg. Tillrinningen består av ytligt grundvatten och någon tillförsel av grundvatten från större djup sker inte. Av domskälen i den överklagade domen framgår att trots att en trycksänkning kan ske under myren anser mark- och miljödomstolen att det är visat att myren, som är belägen i ett bäcken fodrat med tätande jordlager, inte kommer att påverkas. Bolaget uppfattar länsstyrelsens överklagande som att bedömningen avseende Hobursmyr inte är ifrågasatt. Påverkan på myren kommer därför inte att utvecklas ytterligare utan bolaget hänvisar till vad som framgår av tidigare handlingar.

Mölnersmyr respektive Vitärtskällan ligger antingen utanför eller precis i utkanten av det maximala teoretiska påverkansområdet på grundvatten i djupt berg. Hydrauliska och geologiska förhållanden gör dock att verklig påverkan inte kommer att uppstå inom något av områdena. Detta utvecklas närmare nedan i avsnitt 8 varpå det står klart att det inte föreligger någon risk för betydande skada på skyddsvärda grundvattenberoende terrestra ekosystem. Därmed riskerar inte heller statusen hos den tredje kvalitetsfaktorn att påverkas.

7.3.4 Kvalitetsfaktor 4 – saltvatteninträngning

Risker för saltvattenpåverkan, från såväl relikvatten som Östersjövatten, har bedömts utifrån generella metoder att uppskatta saltvatteninträngning från Östersjön. Där en trycksänkning i berg skulle kunna uppkomma kan det teoretiskt öka sannolikheten för uppträngning (s.k. ”up-coning”) av djupare berggrundvatten till en djupborrad brunn. Sannolikheten för detta bedöms som mycket liten. Det finns inga borrhål i och kring täkten som tyder på en nuvarande kontakt med saltgrundvatten, bortsett från ett par brunnar mycket nära havet nordväst om Klinthagentäkten. På grund av kalkstenens beskaffenhet med ett huvudsakligt grundvattenflöde i horisontella plan samt den avtagande förekomsten av karst på djupet, är risken för ett grundvattenflöde från ett djupare, eventuellt saltpåverkat, grundvatten mycket låg. Likaså är risken för spridning av föroreningar låg, se vidare bilaga 11 till bolagets yttrande till mark- och miljödomstolen den 22 april 2024.

Inte heller den fjärde kvalitetsfaktorns status riskerar därmed att påverkas av det utökade uttaget.

7.4 Samlad bedömning

Grundvattenförekomsten Norra Gotland – Kappelshamn kommer att behålla sin nuvarande goda kvantitativa status även efter ett utökat uttag. De fyra kvalitetsfaktorer som enligt ramdirektivet för vatten och SGU:s föreskrifter definierar den kvantitativa statusen förblir i ett längre perspektiv oförändrade.

Balansen mellan uttag och nybildning är positiv trots att bortledningen i worst-casemodellen kan motsvara upp till en fjärdedel av den genomsnittliga grundvattenbildningen. Uttaget sker ur ett djupare magasin som saknar funktionell hydraulisk kontakt med de ytliga magasinerna där de

grundvattenberoende ekosystemen är knutna. Den modell som beskriver influensområdet bygger på konservativa antaganden och ger en överdriven bild av utbredningen; i utkanten av området blir effekten i verkligheten försumbar. De tryckmätningar som finns från pågående drift bekräftar att nivå-sänkningar hittills har hållit sig inom den naturliga variationen och att ingen trend mot successiv uttorkning förekommer. Inga indikationer på förändrad flödesriktning mot kusten eller stigande kloridhalter har observerats, vilket utesluter risk för saltvatteninträngning.

Länsstyrelsen synes dock vara av uppfattningen att en bortledning som uppgår till en viss procentandel av grundvattenbildningen *i sig* skulle kunna innebära en försämring. Bolaget delar inte denna uppfattning. Så länge volymen som avleds inte på lång sikt *överskrider* den tillgängliga vattenresursen (vilket den aktuella avledningen långt ifrån gör, även med kumulativ bortledning inräknad) är det uttagets påverkan på övriga kvalitetsfaktorer som är avgörande. Någon sådan negativ påverkan har inte uttagets vilket både fälldata och den konservativa modelleringen visar. Uttaget är därför förenligt med miljö kvalitetsnormerna och grundvattenförekomsten behåller sin goda status även på lång sikt.

7.5 Undantag enligt vattenförvaltningsförordningen

Om Mark- och miljööverdomstolen, trots vad som anförts ovan, anser att verksamheten inte är förenlig med 5 kap. 4 § miljöbalken anser Nordkalk att verksamheten ändå kan tillåtas med stöd av 4 kap. 11 § vattenförvaltningsförordningen. Verksamheten ändrar en grundvattenförekomstsnivå och de tre rekvisiten i förordningens 4 kap. 12 § är uppfyllda vilket underlaget i målet ger stöd för.

8 Natura 2000

8.1 Mölnernmyr

Länsstyrelsen bedömer att det inte går att utesluta att bolagets verksamhet medför en betydande påverkan på Natura 2000-området Mölnernmyr och att bolaget inte redovisat tillräckliga undersökningar som visar att området inte skadas.

Nordkalk vidhåller att miljön i Mölnernmyr inte riskerar att påverkas på ett betydande sätt med hänvisning till vad som tidigare anförts, se framförallt bilaga 10 till bolagets yttrande till mark- och miljödomstolen daterat den 22 april 2024 och bilaga 4 till yttrandet daterat den 4 september 2024.

Det är ett begränsat område i Mölnernmyrs västra delar som överlappar med det område som kan få en trycksänkning i djupt berg. Det ytliga grundvattnet vid myren kommer överhuvudtaget inte att påverkas. Den kartering av Mölnernmyr som genomförts visar att det saknas utströmningsområden från djupt vatten i den del av myren som ligger inom påverkansområdet för en trycksänkning i djupt berg. Under huvudförhandlingen i mark- och miljödomstolen lyfte länsstyrelsen

bland annat fyndet av en källkupol och två olika utströmningsområden i myrens västra del, ett med axagkärr och bleke och ett med axagkärr. Bolaget förtydligade under förhandlingen att såväl platsen för källkupolen som utströmningsområdet med bleke är belägna utanför påverkansområdet. Vidare förklarade bolaget att utströmningsområdet med enbart agaxkärr inte är beroende av utströmmande berggrundvatten. Trots detta lyfter länsstyrelsen återigen i sitt utvecklade överklagande förekomsten av källkupolen som tecken på myren delvis är försörjd av djupare grundvatten. Även om det skulle finnas en källkupol på den plats som länsstyrelsen påstår innebär det inte att *hela* myren är beroende av djupt grundvatten. Och det innebär definitivt inte att den del av myren som överlappas av påverkansområdet, och som ingående har karterats, skulle vara försörjd av ett djupare grundvatten. Tvärtom visar karteringsresultaten på en natur som typiskt sett *inte* förses av djupare grundvatten, se bilaga 10 till bolagets yttrande till mark- och miljödomstolen daterat den 22 april 2024.

Länsstyrelsen framför i sitt utvecklade överklagande att det saknas tillförlitliga data som representerar de verkliga grundvattenförhållandena i Natura 2000-området, med hänvisning till att inga borrhål eller grundvattenrör finns placerade inom Natura 2000-området, och de närmsta borrhålen återfinns på ett avstånd om ca 500 m från myren. Som bolaget tidigare redogjort för innebär det faktum att borrhål i Natura 2000-områdena inte genomförts, inte att förhållandena i respektive område skulle vara bristfälligt kartlagda. Det är en grov förenkling att dra den slutsatsen. Det underlag som bolaget presenterat visar med tydlighet att det är de djupa lagren som påverkas och att täkten inte står i direkt kontakt med någon vattenförande struktur, såsom exempelvis ett kartsystem. Risken för annat än marginell påverkan på nivåer i det ytliga grundvattnet längre bort än täktens direkta närhet är i det närmaste obefintlig, se vidare avsnitt 4.2 i bolagets yttrande daterat den 4 september 2024. De borrhål som är belägna ca 500 meter från Mølnermyr (BH22-3 och BH22-4 respektive BH22-7 och 8) visar att de ytliga och djupa grundvattenmagasinen är åtskilda inom påverkansområdet i riktning mot Mølnermyr. Om (där) det utanför täktområdet ändå finns områden med kontakt mellan det djupa magasinet och större vattenmagasin så kommer, som beskrivits ovan, det djupare magasinet fyllas på av det ytligare varpå trycknivån återställs och utbredningen av det djupa påverkansområdet begränsas, dvs. bli mindre än vad som konservativt redovisats. Området mellan Klinthagentäkten och Mølnermyr består av karsthällmark. Det ytliga systemet består därmed av stora sprickor med förmåga att lagra större mängder vatten. En trycksänkning på 1 meter i ett djupt grundvattenmagasin med små sprickor (magasinskoefficient på 1×10^{-5}) motsvarar samma volym som en trycksänkning på 1 cm i ett ytligt grundvattenmagasin med stora sprickor (magasinskoefficient på 1×10^{-2}). Ingen påverkan på det ytliga grundvattnet vid Mølnermyr kan ske, och därmed sker inte heller någon nivåpåverkan på ytvattnet i myren.

8.2 Vitärtskällan

Länsstyrelsen anser att det krävs betydligt mer undersökningar för att t.ex. klargöra källflödets ursprung, källflödets variation över året, hur grundvattennivåerna ser ut mellan täkten och

Vitärtskällan över året och hur det stämmer överens med källflödets variation innan det går att med ett rimligt mått av säkerhet går att bedöma och eventuellt utesluta påverkan på Natura 2000-området.

Natura 2000-området Vitärtskällan gränsar till utkanten av påverkansområdets nordvästra del. Bolaget önskar inledningsvis förtydliga att sannolikheten för en faktisk påverkan på grundvattenförhållandena i detta område är teoretisk med beaktande av den konceptuella modellens konservativa antaganden, och endast när den naturliga grundvattennivån hög. För att en tryckförändring ska kunna uppstå måste förutsättningarna vara sådana att det finns en horisontell hydraulisk kontakt med oändlig utbredning och att det saknas områden med god hydraulisk kontakt med områden med större vattenmagasin, såsom våtmarker eller karststrukturer, inom hela påverkansområdet. Påverkansområdet kommer således att bli mindre än vad som teoretiskt beräknats. Sannolikheten för en tryckförändring vid Vitärtskällan är därmed mycket låg.

Förutsättningarna vid Vitärtskällan har ändå utretts närmare för att det ska vara möjligt att fullt ut värdera risken för påverkan i händelse av att en tryckförändring skulle ske. Det är enbart ett mindre utflöde (av totalt två) i Vitärtskällan där det inte går att utesluta att matningen delvis sker från ett djupare magasin. Här har ett hypotetiskt scenario identifierats, där utflödet sker på en nivå som just nu ligger precis under nuvarande grundvattenfluktuationer i djupt berg. En trycksänkning då skulle innebära att flödet inte längre kan komma över denna ”tröskel”. Detta scenario är extremt osannolikt. Eftersom flödet finns året om upphör det i dagsläget inte ens vid låga grundvattennivåer i djupt berg. Vid låga grundvattennivåer kommer inläckaget till Klinthagentäkten att bli lägre och påverkansområdet når därmed inte ut till Vitärtskällan vid dessa förhållanden. Alldeles oavsett bedöms förutsättningarna för bildning av kalktuff (som är känsligast för förändringar) kvarstå även med viss flödes-förändring från det djupa grundvattnet, eftersom flödena i sådana fall inte riskerar att minska mer än obetydligt (se vidare avsnitt 6.3. i bolagets yttrande till mark- och miljödomstolen daterat den 4 september 2024 och yttrandets bilagor 3 och 4).

Bolaget har redan ingående beskrivit varför föroreningssituationen i Vitärtskällan inte riskerar att påverkas till följd av den ansökta verksamheten, annat än i en möjlig positiv riktning (se avsnitt 6.3 och 9 i bolagets yttrande till mark- och miljödomstolen daterat den 4 september 2024). Detta gäller oavsett varifrån föroreningarna ursprungligen kommer och om det finns ett hydrauliskt samband mellan täkten och Vitärtskällan eller inte.

Vitärtskällan riskerar sammanfattningsvis inte att påverkas annat än obetydligt till följd av den planerade verksamheten, och bevarandestatusen inte kommer att påverkas för utpekade arter och naturtyper.

8.3 Stora Vikers

Naturvårdsverket och länsstyrelsen anför att planerade skyddsåtgärder för fjärilarna inte är förenliga med bevarandemålen för Natura 2000-området Stora Vikers.

Nordkalk vidhåller att planerade skyddsåtgärder är förenliga med bevarandemålen för Natura 2000-området. Bolaget avser emellertid att komplettera underlaget i denna del och hemställer därför om anstånd, se avsnitt 10 nedan.

9 Artskydd

9.1 Spridningsstråk

Naturvårdsverket anför att villkor 20 bör kompletteras med en reglering avseende spridningsstråk.

Som Naturvårdsverket anför har Nordkalk uttryckligen åtagit sig att anlägga spridningsstråk och tydliggjort att dessa arealer inte utgör en del av den areal som ska skapas som ersättning för de livsmiljöer som försvinner i övrigt. Åtagandet omfattas därför av det allmänna villkoret. Om Mark- och miljööverdomstolen anser att åtgärden bör villkorsregleras, motsätter sig inte bolaget att Naturvårdsverkets villkorsförslag i denna del föreskrivs.

9.2 Skyddsåtgärder avseende risk för dödande och störande

Nordkalk vidhåller att bolaget har kunnat visa att planerade skyddsåtgärder för att undvika att fjärilar avsiktligt dödas eller störs i enlighet med 4 a § artskyddsförordningen kommer att få avsedd effekt. Som bolaget utförligt har redovisat, och som förtydligas ytterligare i bilaga 1, skiljer sig förutsättningarna i förevarande fall på flera avgörande sätt från de förutsättningar som föreligger för de liknande åtgärder som planeras av Heidelberg Materials i Slite. Bland annat bedöms förutsättningarna för utläggning av markduk vara bättre i Klinthagen. Därtill har Nordkalk redan nu en tydlig brytplan, vilket innebär att skyddsåtgärder kan genomföras etappvis. Det är alltså endast delar av områdena som behöver hanteras åt gången, vilket innebär det är avsevärt mycket lättare att säkerställa att åtgärderna kommer att fungera.

Som Nordkalk har redovisat tydligt bedöms utläggning av markduk vara en tillräcklig åtgärd för att säkerställa att fjärilarna inte kommer att dödas. Bolaget har därtill föreslagit att larver av apollofjäril plockas eftersom det bedöms vara en möjlig åtgärd, men det bedöms inte vara en förutsättning för att skyddsåtgärderna ska fungera.

Såvitt avser risken för dödande och störande av fjärilarna vill Nordkalk förtydliga att planerade skyddsåtgärder bedöms vara så effektiva att det inte kan anses vara fråga om *avsiktligt* dödande eller störande. Nordkalk anser inte heller att utläggning av markduk, dvs. den skyddsåtgärd som planeras, i sig innebär en sådan åtgärd som förutsätter dispens. För det fall att skyddsåtgärderna

i sig anses kräva dispens vidhåller bolaget att förutsättningarna för dispens är uppfyllda (se vidare i avsnitt 9.4 nedan). Skulle Mark- och miljööverdomstolen, i motsats till mark- och miljödomstolen, finna att Nordkalk inte har kunnat visa att skyddsåtgärderna kommer att vara tillräckligt funktionella, finns förutsättningar att bevilja dispens även av detta skäl.

9.3 Skyddsåtgärder avseende livsmiljöer

Nordkalk vidhåller att genomförda åtgärder har fått tillräcklig effekt och att bolaget även har visat att planerade åtgärder kommer att vara tillräckliga för att ingen skada ska uppkomma på fjärlarnas fortplantnings- eller viloplatser. Det av mark- och miljödomstolen föreskrivna villkoret reglerar på ett lämpligt sätt hur åtgärderna ska genomföras och följas upp. Bolaget avser emellertid att komplettera underlaget i denna del och hemställer därför om anstånd, se avsnitt 10 nedan.

Även i detta avseende vidhåller Nordkalk att för det fall att Mark- och miljööverdomstolen, i motsats till mark- och miljödomstolen, skulle finna att bolaget inte har kunnat visa att skyddsåtgärderna kommer att vara tillräckligt funktionella, finns förutsättningar att bevilja dispens också av detta skäl.

9.4 Det finns förutsättningar att bevilja dispens

Naturvårdsverket anför att det saknas skäl att bevilja artskyddsdispens bland annat eftersom det är möjligt att importera kalksten av motsvarande kvalitet.

Nordkalk vidhåller vad som har anförts i avsnitt 1.2-1.4 i tillståndsansökan, i avsnitt 5.1.6 i bolagets yttrande till mark- och miljödomstolen daterat den 22 april 2024 samt i avsnitt 3.3 i bolagets yttrande till mark- och miljödomstolen daterat den 4 september 2024.

Inledningsvis kan det konstateras att Naturvårdsverket delar bolagets uppfattning att den planerade verksamheten, med vidtagande av redovisade skyddsåtgärder, inte försvårar upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus hos fjärlsarternas bestånd i deras naturliga utbredningsområde. Verket har inte heller gjort gällande att det finns någon annan lämplig lösning, utan vad som görs gällande är att Nordkalk inte har visat att dispensen behövs av hänsyn till allmän hälsa och säkerhet eller av andra tvingande skäl som har ett allt överskuggande allmänintresse.

Som expertmyndighet avseende naturvårds- och miljöfrågor är det rimligt att Naturvårdsverket har synpunkter avseende risken för påverkan på fjärlarnas bevarandestatus. Nordkalk ställer sig däremot frågande till med stöd av vilken kompetens (och uppdrag) som verket väljer att ifrågasätta Nordkalks bedömningar om samhällets behov av kalk. Såvitt Nordkalk känner till besitter verket, till skillnad från bolaget, ingen som helst expertis i fråga om hur kalk används, varför den är helt avgörande för stora delar av samhällets funktioner eller hur tillgången till kalk kan säkras.

Allt detta är däremot sådant som Nordkalk, i egenskap av kalkproducent med över 120 års erfarenhet och verksamhet i många länder i Europa, har mycket god kunskap om.

Naturvårdsverket synes visserligen inte ifrågasätta samhällets beroende av kalksten eller att just den kalksten som bryts i Klinthagentäkten inte kan ersättas med kalksten från andra platser i Sverige, utan anför att så länge kalken kan importeras bör en täktverksamhet aldrig kunna utgöra ett sådant allt överskuggande allmänintresse som avses i 14 § artskyddsförordningen. Naturvårdsverket hänvisar även till Mark- och miljööverdomstolens avgörande den 7 januari 2025 i mål nr M 7868-23 avseende den s.k. Gåsgruvan, vari den där aktuella kalkstenstäkten inte bedömdes utgöra ett allt överskuggande allmänintresse.

Vad gäller Gåsgruvan framgår att Mark- och miljööverdomstolen som skäl för att verksamheten inte ansågs utgöra ett allt överskuggande allmänintresse särskilt framhöll att det område som hyste skyddade arter inte omfattades av riksintresse för mineralutvinning enligt SGU:s detaljavgörande. Det är alltså en helt avgörande skillnad mot förutsättningarna i förevarande fall, eftersom hela det område som omfattas av nu aktuell ansökan omfattas av riksintresse för mineralutvinning. En ytterligare skillnad i förhållande till Gåsgruvan är kalkstensens kvalitet. Medan kalken från Gåsgruvan i hög utsträckning har kunnat ersättas med kalksten från andra platser i Sverige, om än med betydande negativa konsekvenser, kan kalkstenen i Klinthagen endast ersättas med importerad kalk.

En mer närliggande jämförelsen är Mark- och miljööverdomstolens avgörande den 13 maj 2025 i mål nr M 14695-22 avseende Kaunis Iron. I detta fall ansågs en järnmalmgruva utgöra ett allt överskuggande allmänintresse, bland annat med hänvisning till att fyndigheten var utpekad som riksintresse för värdefulla ämnen och mineral samt att järnmalm ansågs vara mycket viktigt för samhället i allmänhet och för försörjningen av råvara till fossilfria stålprodukter i synnerhet. Allt detta gäller kalkstensfyndigheten i Klinthagen och behovet av kalk. Utan kalk är det inte heller möjligt att producera fossilfria stålprodukter. Därtill bör det särskilt noteras att järnmalm är mycket vanlig i Sverige och att det redan produceras i mycket stora mängder i andra gruvor. Just Kaunis Irons planerade gruva kan därför knappast ensam ha ansetts vara avgörande för den svenska järnmalmproduktionen. Det är en helt avgörande skillnad mot Klinthagentäkten, som alltså innehåller kalksten av sådan kvalitet och i sådan omfattning att den inte kan ersättas med kalk från andra platser i Sverige. På samma sätt som järnmalmgruvan är däremot Klinthagentäkten av stor betydelse för norra Gotland, eftersom det är en av mycket få större arbetsplatser i denna region.

Vidare har SGU anförts att det är uppenbart att den kalksten som produceras i Storugns-Klinthagen fortfarande har stor betydelse för samhällets behov. Det finns också skäl att än en gång framhålla att Klinthagentäkten är den enda kalkstenstäkten i Sverige där kalk av denna typ av kvalitet i tillräcklig omfattning kan produceras.

Såvitt avser Naturvårdsverkets påstående att det är tillräckligt att kunna förlita sig på import, vill Nordkalk framhålla att det är ett mycket nonchalant förhållningssätt till ett för samhället så betydelsefullt ämne. Den svenska stålproduktionen är idag helt beroende av importerad kalk. Med hänsyn till hur strategiskt viktig denna industri är för Sverige, kan detta knappast vara önskvärt eftersom denna import skulle kunna upphöra från den ena dagen till den andra. Omvärldsläget med kriget i Ukraina, tullkrigen mellan USA, EU och Kina, plötsliga exporthinder från Kina avseende flera olika kritiska ämnen och de tidigare mycket omfattande handelshinder som uppkom i samband med pandemin visar hur osäkert det är att förlita sig på import av varor som samhället inte klarar sig utan. Detta är skälet till att EU har beslutat om förordningen avseende kritiska råvaror, den s.k. Critical Raw Materials Act, som avser att stärka unionens egen produktion av kritiska råvaror. Kalk anses visserligen inte vara en sådan kritisk råvara, men det gör inte heller järnmalm eftersom bägge ämnena är så vanliga. Trots detta ansågs som ovan nämnts järnmalm kunna motivera artskyddsdispens. Vad detta däremot illustrerar är hur angeläget det är att säkerställa tillgången till ämnen och material som är en förutsättning för samhällets funktion. Kalkstenen från just Klinthagentäkten är som Nordkalk har visat inte bara helt avgörande för svensk stålproduktion, utan även för andra samhällsviktiga funktioner såsom den kemiska industrin samt rening av utsläpp från industri och livsmedelsproduktion. Sammantaget utgör det ett mycket stort risktagande om den svenska produktionen av denna typ av kalk inte skulle tillåtas utan ersätts med import som skulle kunna upphöra omedelbart. I detta sammanhang vill Nordkalk förtydliga att det är hela den ansökta täkten som måste anses vara av denna betydelse, inte bara kalkstenen av högst kvalitet, eftersom även kalkstenen av lägre kvalitet utgör en förutsättning för att produktionen ska kunna bedrivas på ett ändamålsenligt sätt. Om bara den s.k. stålkaliteten bedöms utgöra ett allt överskuggande allmänintresse riskerar det att innebära att denna kalksten förbrukas onödigt fort eftersom Nordkalk behöver kalksten av lägre kvalitet att blanda stålkaliteten med för att på så sätt optimera användningen av resurserna.

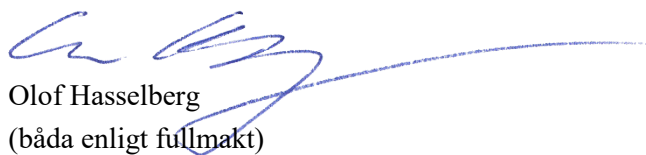
Därtill är inte möjligheten till import en relevant omständighet att beakta eftersom ingen sådan hänsyn togs vid motsvarande bedömning av Kaunis Irons järnmalmgruva. Även om hela den svenska järnmalmproduktionen kan vara svårt att ersätta genom import, skulle just järnmalmen från den aktuella gruvan med lätthet ha kunnat ersättas genom import eftersom järnmalm är ett mycket vanligt mineral. Vid bedömningen om det finns skäl att bevilja artskyddsdispens är det inte ämnets betydelse i allmänhet som ska bedömas, utan just den ansökta verksamheten. Eftersom möjligheten till import inte beaktades vid bedömningen av järnmalmgruvans betydelse, bör det rimligen inte heller beaktas vid motsvarande bedömning av kalkstenen från Klinthagentäkten.

10 Målets fortsatta handläggning

Som har angetts ovan behöver Nordkalk viss ytterligare tid för att genomföra nödvändiga utredningar avseende verksamhetens påverkan på Natura 2000-området Stora Vikers samt för att redovisa planerade skyddsåtgärder i syfte att undvika en skada på fjärilarnas livsmiljöer. Med hänsyn till mellankommande semesterperiod hemställer därför bolaget om anstånd med att komplettera sitt yttrande över motparternas överklaganden till och med **den 12 september 2025**.

Vad gäller Naturvårdsverkets yrkande om huvudförhandling och syn motsätter sig inte bolaget att huvudförhandling hålls. Nordkalk ser däremot inget behov av en ny syn eftersom Mark- och miljööverdomstolen kan ta del av dokumentationen från synen vid mark- och miljödomstolen.

Nordkalk AB, genom

Olof Hasselberg
(båda enligt fullmakt)

Siri Strömberg

Nordkalk Aktiebolag genom

Advokat Olof Hasselberg

Parter: Naturskyddsföreningen Gotlands län m.fl. ./.. Nordkalk Aktiebolag
Målet gäller: tillstånd till befintlig och utökad täktverksamhet på fastigheten Lärbro Stora Vikers 1:94 i Gotlands kommun Avrinningsområde: 118/117 Koordinater (SWEREF 99 TM): N: 6414009 E: 727092

Ni har beviljats anstånd. Aktuell handling ska komma in **senast den 12 september 2025**.

Mer information

Allmän information finns på Mark- och miljööverdomstolens webbplats. Kontakta oss vid frågor.

Mikael Edlund
Telefon 08-561 675 50

Kopia till: Advokat Siri Strömberg